

SIGNALEMENT

Lieven Saerens, *Onwillig Brussel. Een verhaal over Jodenvervolging en verzet*, Leuven, Davidsfonds, 2014, 238 pp., ISBN 978-90-5908-556-5

Bij de zeventigste verjaring van de Duitse politierazzia tegen de Joodse bevolking van de Marollenwijk, bood burgemeester Freddy Thielemans op 2 september 2012 officieel verontschuldigingen aan de Joodse gemeenschap aan. Hij betreurde de 'gewillige deelname' van de Stad Brussel in 1940 aan de opstelling

van het opgelegde Jodenregister, dat achteraf werd gebruikt voor de deportatie van die inwoners, met het oog op hun uitmoording. Hij herinnerde er wel aan dat de gezagsdragers geweigerd hadden om gele sterren verder te verdelen, en om politiemedewerking te verlenen aan de razzia's.

Het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (CEGESOMA) had in 2007 het resultaat gepubliceerd van zijn onderzoek, op vraag van de federale regering, naar de verantwoordelijkheden van nationale en plaatselijke overheden in de uitvoering van de Duitse Jodenvervolging. Daarin was de band beklemtoond tussen de crisis van de democratie in de jaren 1930 en 1940 en de wijdverspreide afkeer voor vreemdelingen. De negatieve houding van de Belgische elite tegenover de Joodse inwoners, die voor 95% vreemdelingen waren, was daar een afgeleide van en had verzet tegen de Jodenvervolging belemmerd. Het boek kreeg de sprekende titel *Gewillig België*. Naar aanleiding van de plechtige verklaring van de Brusselse burgemeester, heeft Lieven Saerens in het kader van het CEGESOMA het

gebeuren in de hoofdstad 'van onderuit' belicht. Hij vertelt het verhaal van vijftwintig Joodse families van net voor de Eerste Wereldoorlog tot vandaag, en van vijftien andere families pas vanaf de oorlogsjaren. Daarnaast behandelt hij de Brusselse en Belgische gezagsdragers, de kaderleden van anti-Joodse organisaties, de Duitse hoofdrolspelers in de vervolging en daartegenover de helpers van de vervolgers, de verzetslui maar ook de door de bezetter gegijzelde leden van de Jodenvereniging...

Saerens heeft in 2000 ophef gemaakt met *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn joodse bevolking (1880-1944)*. Na dat *magnum opus* is hij zijn onderzoek blijven uitdiepen en uitbreiden. In dit nieuwe boek komt hij tot het besluit dat "de veralgemenende term 'gewillig' niet past om de houding van Brussel in de context van de Jodenvervolging en -deportatie te karakteriseren. Eerder het tegenovergestelde is waar. Daarom werd voor de titel 'Onwillig Brussel' gekozen." Doorslaggevend vindt hij dat de Conferentie van Burgemeesters van Brussel na enige tijd door haar principiële houding een krachtig signaal gaf, niet alleen aan hun ondergeschikten in de administratie en de politie, maar aan de bevolking in het algemeen. Dat stond in tegenstelling tot de houding van hun Antwerpse collega's. "Mede door de houding van de Brusselse autoriteiten overleefden zoveel Brusselse Joden de oorlog." Ongeveer 37% werden gedeporteerd, tegenover 66% in Antwerpen. "Wat uit het mozaïek van persoonlijke verhalen tevoorschijn komt, is weerstand tegen de onmenselijkheid van de vervolging... In Europees perspectief was het zelfs eerder uitzonderlijk." Indien dat laatste klopt, is het een troostend gegeven. Of lijkt het maar zo, omdat degenen die het niet overleefden geen verhaal meer konden vertellen?

Uit dit nieuwe boek blijkt opnieuw dat al voor de oorlog xenofobie en antisemitisme meer verspreid waren aan Vlaamse dan

aan Franstalige kant, bovendien meer in de rechtse dan in de linkse zuil, en dat ze culmineerden in de extreemrechtse Vlaams-nationalistische hoek. Van daaruit zouden Vlaamse SS-mannen tijdens de bezetting niet alleen Antwerpse Jodenjagers leveren, maar ook bewakers van de Dossin-kazerne in Mechelen waarin de in België opgepakte Joden werden opgesloten tot aan hun deportatie.

[LODE WILS]